

Sygn. akt I CSKP 48/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Widło (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski

SSN Mariusz Łodko (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa (...) Bank S.A. w W.

przeciwko M. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 maja 2021 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 29 listopada 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 6 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w P. uwzględnił powództwo (...) Bank S.A. z siedzibą w W., wniesione przeciwko M. G. i zasądził od pozwanej kwotę 101 095,17 zł wraz z odsetkami. Podstawą faktyczną rozstrzygnięcia było ustalenie, że strony łączyła umowa z 25 marca 2014 r. o kredyt obrotowo-operacyjny ratalny,

udzielony w kwocie 99 964,45 zł, który miał być spłacany w 60 miesięcznych ratach. Z uwagi na zaległości w spłacie wymagalnych rat, powód wzywał pozwaną do zapłaty wymagalnych należności wezwaniami do zapłaty z 19 stycznia 2015 r. i z 23 marca 2015 r. Ostateczne wezwanie do zapłaty kwoty 7 766,41 zł zostało sporządzone 19 maja 2015 r. Bezskuteczność wezwań do zapłaty zaległych płatności skutkowała wypowiedzeniem przez powoda umowy w części dotyczącej terminów i warunków spłaty zadłużenia. Pismo z wypowiedzeniem umowy doręczono pozwanej 5 sierpnia 2015 r. W jego treści była informacja o skutku wypowiedzenia umowy po upływie 30 dni, liczonych od dnia następnego po doręczeniu pisma. W jego treści powołano się na zadłużenie z tytułu przeterminowanej należności na dzień wypowiedzenia w wysokości 7 206,79 zł, wymagalne odsetki umowne w kwocie 3 504,54 zł, odsetki od niespłaconych w terminie należności w kwocie 138,19 zł oraz opłaty i prowizje w wysokości 2352,73 zł. W treści pisma wypowiadającego umowę, powód ponownie wezwał pozwaną do zapłaty ww. kwot w terminie 30 dni od daty otrzymania pisma i wskazał, że brak zapłaty należności w tym terminie, w związku z wypowiedzeniem kredytu w trybie art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1896 ze zm., dalej: pr. bank.), spowoduje wymagalność całej należności kredytu 87 225,08 zł wraz z odsetkami. W przypadku zapłaty wskazanych w piśmie wypowiadającym umowę zaległych płatności, powód uzna wypowiedzenie za nieaktualne. Ostatecznie powód 8 kwietnia 2016 r. sporządził wyciąg z ksiąg bankowych, zgodnie z którym zaległość pozwanej wynosiła 101 155,17 zł, w tym kapitał 87 225,08 zł, odsetki za nieterminową spłatę 10 007,19 zł i koszty 3 922,90 zł.

Uznając powództwo za uzasadnione, Sąd Okręgowy przyjął, że udzielenie kredytu, pomimo świadomości sytuacji majątkowej pozwanej, nie może uzasadniać uchylenia się od obowiązku spłaty zobowiązania. Posiadanie innych zobowiązań kredytowych nie wykluczało możliwości udzielenia kredytu, a ewentualna błędna ocena przez bank zdolności kredytowej, nie może skutkować zwolnieniem kredytobiorcy z zobowiązania. Według Sądu I instancji, pozwana prowadziła działalność gospodarczą, a przedsiębiorcy niejednokrotnie zaciągają szereg zobowiązań kredytowych, co nie przesądza o braku ich zdolności kredytowej,

czy też osiągniętych wynikach ekonomicznych. Sąd Okręgowy przyjął, że wypowiedzenie umowy kredytu było skuteczne i nie zostało zastrzeżone warunkowo, bowiem zawarta w jego treści informacja, o możliwości anulowania wypowiedzenia w razie uregulowania należności, nie może być kwalifikowana jako oświadczenie zastrzeżone warunkowo. Ponadto, w ocenie Sądu Okręgowego, w dacie wypowiedzenia umowy, powód nie miał obowiązku informowania pozwanej o możliwości restrukturyzacji kredytu, na podstawie art. 75c pr. bank. Przepis ten obowiązuje od 27 listopada 2015 r. i nie ma zastosowania do zdarzeń, które miały miejsce przed tą datą. Według Sądu I instancji, sytuacja majątkowa pozwanej nie uzasadniała również rozłożenia spłaty należności na raty.

Wyrokiem z 29 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanej. Sąd II instancji podniósł, że pozwana zawarła umowę o kredyt jako przedsiębiorca, czyli profesjonalny uczestnik obrotu gospodarczego i powinna dołożyć należytej staranności przy jej zawieraniu i z tego względu, nie może powoływać się na brak rozeznania czy świadomości, co do przyjętych na siebie zobowiązań. Sama umowa o kredyt nie zawiera odrębnych postanowień w zakresie wysokości opłat i w tym zakresie odsyłała do tabeli, a pozwana przy zawarciu umowy nie kwestionowała przyjętych w tabeli kosztów upomnień, jeżeli nawet odbiegają one od rzeczywistych kosztów, ponoszonych przez powoda z tego tytułu. Oceniając moc dowodową wyciągu z ksiąg bankowych, w relacji do ustalonej wysokości zadłużenia pozwanej, Sąd II instancji przyjął, że mimo, iż wyciągi z ksiąg bankowych nie korzystają już z mocy dowodowej dokumentów urzędowych, to sposób rozliczenia umowy kredytu został udowodniony również innymi dokumentami, które potwierdzały wysokość zobowiązania, naliczonych odsetek oraz innych opłat.

Oceniając skuteczność wypowiedzenia umowy kredytowej, Sąd II instancji wskazał, że na podstawie art. 89 k.c. powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego, chyba że taką możliwość wyłącza ustawa albo właściwość czynności prawnej. Powód, po wcześniejszych wezwaniach do zapłaty, wypowiedział pozwanej skutecznie umowę. W piśmie zawierającym wypowiedzenie określony został termin, po upływie

którego umowa przestanie wiązać. Zawarto również informację, że na skutek wypowiedzenia wymagalna staje się cała kwota udzielonego kredytu, pozostała do spłaty. W treści wypowiedzenia została również zawarta klauzula informująca, że wypowiedzenie zostanie uznane za bezskuteczne w przypadku uregulowania przez dłużnika zaległych należności w okresie wypowiedzenia. Sąd Apelacyjny przyjął, że oświadczenie wypowiadające umowę kredytu było jasne i nie budziło wątpliwości. Zostało dokonane w sposób stanowczy i jedynie ściśle określone zachowanie dłużniczki mogło doprowadzić do kontynuowania umowy, co wykluczało tezę, że wypowiedzenie umowy pod warunkiem było sprzeczne z istotą stosunku prawnego łączącego strony. Warunkowe wypowiedzenie umowy nie zagrażało jakimkolwiek interesom pozwanej, bowiem termin wypowiedzenia, po upływie którego umowa przestała wiązać, został wyraźnie i jednoznacznie określony, a pozwana płacąc zaległe i wymagalne należności, mogła doprowadzić do kontynuowania umowy na dotychczasowych jej warunkach. W związku z tym nie było żadnej niepewności czy niejasności co do sytuacji prawnej pozwanej. Sąd II instancji, oceniając oświadczenie powoda wypowiadające umowę i uwzględniając zakaz zastrzegania warunku w jednostronnej czynności prawnokształtującej na podstawie art. 58 § 1 i 3 k.c. i z uwagi na właściwość takiej czynności prawnej, przyjął, że oświadczenie powoda wypowiadające umowę było skuteczne. Zawarta w treści wypowiedzenia klauzula anulacyjna została zastrzeżona na korzyść pozwanej i miała umożliwić jej kontynuowanie umowy, a bez takiego zastrzeżenia wypowiedzenie i tak zostałoby dokonane. Sąd Apelacyjny przyjął za sądem I instancji, że do umowy łączącej strony nie ma zastosowania art. 75c pr. bank. Ponadto brak zapłaty kilku kolejnych rat, przy jednoczesnej bierności pozwanej i unikaniu kontaktu z bankiem, uzasadniał twierdzenie, że działania powoda nie pozostawały w sprzeczności z dobrymi obyczajami czy zasadami współżycia społecznego. Decyzja o wypowiedzeniu umowy nie została podjęta nagle i zaskakująco dla pozwanej, która była kilkakrotnie monitowana wezwaniami do zapłaty wraz z informacją o możliwości wypowiedzenia umowy. Sąd II instancji nie dostrzegł również podstaw do rozłożenia zasądzonej należności na raty na podstawie art. 320 k.p.c. Pozwana nie przedstawiła żadnych twierdzeń

uzasadniających przyjęcie, że będzie w stanie wywiązywać się z obowiązku zapłaty poszczególnych rat.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) skargę kasacyjną wniosła pozwana i wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz o zmianę poprzedzającego go wyroku Sadu Okręgowego w P. poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej wskazała na naruszenie prawa materialnego, tj.:

1. art. 89 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. przez jego niezastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że umowa z 25 marca 2014 r. została skutecznie wypowiedziana, pomimo złożenia wypowiedzenia umowy pod warunkiem nieuregulowania zadłużenia, bez podjęcia uprzednich działań upominawczych, mających na celu umożliwienie pozwanej realną restrukturyzację zadłużenia, podczas gdy jednostronne oświadczenie woli o charakterze kształtującym nie może zostać uczynione z zastrzeżeniem warunku, gdyż dopuszczenie takiej możliwości pozostawałoby w sprzeczności z istotą czynności, której celem jest definitywne uregulowanie łączącego strony stosunku prawnego, a tym samym wypowiedzenie umowy z zastrzeżeniem warunku w rozumieniu art 89 k.c. jest niedopuszczalne, a ocena skutków zastrzeżenia w treści czynności prawnej niedopuszczalnego warunku powinna nastąpić na podstawie art. 58 § 1 i § 3 k.c., jako niezłożenie oświadczenia o wypowiedzeniu umowy i nienastąpienie skutku postawienia w stan wymagalności całej kwoty zadłużenia;

2. art. 89 k.c. przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że warunek, jaki został postawiony przez powódkę przy wypowiedzeniu umowy pożyczki, był warunkiem zastrzeżonym na korzyść pozwanej i umożliwia pozwanej kontynuowanie umowy, gdyż treść pisma i interpretacja, jaką nadał mu jego odbiorca, wskazują, że wypowiedzenie przestanie być obowiązujące, jeśli pozwana dokona spłaty zadłużenia, podczas gdy, z treści pisma powoda z 30 lipca 2015 r. wynika, że brak wpłaty w wysokości przeterminowanego zadłużenia w okresie wypowiedzenia spowoduje, że po upływie 30-dniowego okresu wypowiedzenia - umowę kredytową uważać się będzie za wypowiedzianą w trybie art. 75 ust. 1

pr. bank., zatem brak zapłaty skutkuje wypowiedzeniem umowy - co jest dla pozwanej niekorzystne.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna opiera się na zarzucie naruszenia prawa materialnego, polegającego na niezastosowaniu art. 89 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c.. i w konsekwencji przyjęcie, że umowa została skutecznie wypowiedziana, pomimo wypowiedzenia umowy przez powoda pod warunkiem nieuregulowania zadłużenia przeterminowanego wraz z dalszymi należnościami oraz błędnej wykładni art. 89 k.c. i przyjęcie, że warunek postawiony w wypowiedzeniu, był zastrzeżony na korzyść pozwanej i umożliwiał jej kontynuowanie umowy.

Zgodnie z art. 89 k.c., z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego (warunek). Warunkowa czynność prawna skutkuje związaniem stron czynnością prawną dotąd, dopóki zdarzenie przyszłe i niepewne się nie ziści. Oznacza to, że oświadczenia stron są definitywne w chwili dokonania czynności, tylko jej skuteczność zależna jest od spełnienia warunku. Okresowy stan zawieszenia kończy się ziszczeniem (lub nieziszczeniem) zdarzenia, co - od tego momentu i bezpośrednio - powoduje uzyskanie, zmianę lub utratę praw lub obowiązków przez strony czynności (skutek prospektywny). Treść przepisu art. 89 k.c. pozwala na wyróżnienie dwóch rodzajów warunku - zawieszającego i rozwiązującego. Zastrzeżenie uzależniające od zdarzenia przyszłego i niepewnego powstanie skutków czynności prawnej określa się mianem warunku zawieszającego. Z kolei postanowienie, w którym od zdarzenia przyszłego i niepewnego uzależniono ustanie tych skutków, jest nazywane warunkiem rozwiązującym. W doktrynie i orzecznictwie wyróżnia się także dodatkowo warunek zależny wyłącznie od woli strony czynności prawnej, określany jako potestatywny. W postanowieniu składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 marca 2013 r., III CZP 85/12, przyjęto jako dopuszczalne - co do zasady - dokonanie czynności prawnej zawierającej zastrzeżenie, że jej skutek zależy od skorzystania z uprawnienia lub woli wykonującego zobowiązanie, a samo zdarzenie zależne od zachowania strony może polegać na spełnieniu lub

niespełnieniu świadczenia. Zastrzeżenie takie podlega ocenie na podstawie art. 353¹ k.c., z uwzględnieniem normatywnej konstrukcji warunku określonej w art. 89 k.c. Wymaga podkreślenia, że co do zasady dopuszczalne jest dokonanie czynności prawnej zawierającej zastrzeżenie, że jej skutek zależy od skorzystania z uprawnienia lub woli wykonującego zobowiązanie, a samo zdarzenie zależne od zachowania strony może polegać na spełnieniu lub niespełnieniu świadczenia pieniężnego, ponieważ zapłata nie zawsze jest zdarzeniem całkowicie uzależnionym od dłużnika (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 marca 2011 r., IV CSK 358/10).

Zgodnie z poglądami doktryny oraz judykatury nie jest wyłączone zastrzeganie warunku w jednostronnej czynności prawnej. Granice jego dopuszczalności wyznacza ustawa i właściwości czynności prawnej. Przyjmuje się, że ograniczenie dopuszczalności zastrzegania warunku przez wzgląd na właściwości czynności prawnej ma na celu ochronę tych stosunków, w których szczególnie uzasadnione jest zapewnienie stanu jednoznaczności sytuacji prawnej. Charakter czynności jednostronnych prawnokształtujących również dopuszcza ich dokonanie pod warunkiem, w szczególności, jeżeli ziszczenie się warunku zależy od zachowania się adresata oświadczenia woli, które może polegać na spełnieniu świadczenia, w tym zapłacie oznaczonej kwocie pieniężnej przez dłużnika, będącego adresatem tej czynności. W takim wypadku odbiorca oświadczenia jednostronnej czynności prawnokształtującej, zastrzeżonej pod warunkiem, może doprowadzić do usunięcia niepewności prawnej, której źródłem był właśnie zastrzeżony warunek, wprowadzony do oświadczenia wierzyciela. Natomiast w wyroku z 29 kwietnia 2009 r. Sądu Najwyższego, II CSK 614/08, na tle wypowiedzenia umowy spółki jawnej wyrażono pogląd, że wypowiedzenie takiej umowy pod warunkiem jest niedopuszczalne. Sąd Najwyższy podkreślił w uzasadnieniu swojego stanowiska, że jednostronne oświadczenie woli, wywierające z chwilą złożenia innej osobie wpływ na jej stosunki majątkowe, z reguły nie powinno być dokonywane z zastrzeżeniem warunku, jeżeli interesy tej osoby wymagają, aby zakres skuteczności takich oświadczeń był od razu oznaczony. Dotyczyć to może w szczególności wypowiedzenia prowadzącego do zakończenia stosunku zobowiązaniowego o charakterze trwałym. W takiej sytuacji ocena skutków

takiego naruszenia art. 89 k.c. powinna być dokonana na podstawie art. 58 § 1 i 3 k.c., w tym czy bez zastrzeżenia warunku, uprawniony złożyłby jednostronne oświadczenie woli o wypowiedzeniu umowy.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym sprawę podziela poglądy judykatury dopuszczające co do zasady wypowiedzenie umowy, zawierające zastrzeżenie, że jego skutek zależy od skorzystania z uprawnienia lub woli wykonującego zobowiązanie, w szczególności, gdy zdarzenie zależne polegać ma na spełnieniu lub niespełnieniu określonego świadczenia (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 24 września 2015 r., V CSK 698/14; z 8 września 2016 r., II CSK 750/15 i postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2020 r., I CSK 547/19). Jeżeli celem zakazu dokonywania czynności prawnokształtujących z zastrzeżeniem warunku ma być ochrona adresata oświadczenia woli przed niepewnością prawną, to taki stan co do zasady nie wystąpi, gdy zastrzeżony warunek dotyczy wyłącznie zachowania adresata oświadczenia woli. W szczególności, jeżeli skutek czynności prawnokształtującej (wypowiedzenie) nie następuje od chwili jej dokonania, ale powiązany jest z upływem określonego terminu (warunek zawieszający). W takim wypadku, do momentu upływu terminu skutek nie następuje i stosunek prawny trwa, a konsekwencje dokonania wypowiedzenia są odwracalne.

Na aprobatę nie zasługuje stanowisko skarżącej, że zastrzeżony warunek zapłaty zadłużenia, niweczący skutek wypowiedzenia umowy, był niedopuszczalny. Zastrzeżony warunek miał cechy warunku potestatywnego, a więc zależnego od woli pozwanej, od której zachowania uzależniona była skuteczność wypowiedzenia. Takie zastrzeżenie warunku było uprawnione na podstawie art. 89 k.c. Spłata przez pozwaną zadłużenia wymagalnego w okresie wypowiedzenia umowy i oznaczonego co do wysokości w treści wypowiedzenia, mogła doprowadzić do upadku skutków wypowiedzenia własnym działaniem dłużnika (pозwanej). W takim wypadku, uzależnienie skuteczności wypowiedzenia umowy od zapłaty przez pozwaną w terminie wskazanym w wypowiedzeniu przeterminowanego zadłużenia wraz z dalszymi, kwotowo określonymi dalszymi należnościami naliczonymi do dnia zapłaty, było zastrzeżeniem warunku zawieszającego, którego spełnienie przez pozwaną pozwoliłoby kontynuować umowę na dotychczasowych warunkach.

Jednocześnie pozwana miała pewność wystąpienia definitywnych skutków złożonego przez bank warunkowego wypowiedzenia, bowiem posiadała wiedzę, czy dokonała w terminie wypowiedzenia spłaty zadłużenia, a zatem także i z jakim dniem doszło do wypowiedzenia umowy. W wypadku spłaty zadłużenia określonego w wypowiedzeniu umowy w terminie w nim oznaczonym, jej sytuacja prawna i faktyczna nie uległaby zmianie, co prawidłowo ocenił Sąd Apelacyjny, jako okoliczność korzystną dla pozwanej, skoro wypowiedzenie umowy skutkowało wymagalnością całej należności kapitałowej w wysokości 87 225,08 zł wraz z odsetkami i uprawniało powoda do podjęcia czynności prawnych w celu przymusowego dochodzenia tej należności.

Trafnie wskazał również Sąd Apelacyjny, że akcentowana w poglądach judykatury ocena skutków ewentualnego naruszenia art. 89 k.c., w przypadku zastrzeżenia niedopuszczalnego warunku dla jednostronnej czynności prawnokształtującej, oceniana na podstawie art. 58 § 1 i 3 k.c. i wymagająca przeprowadzenia analizy, czy bez niedopuszczalnego zastrzeżenia powód nie złożyłby oświadczenia woli o wypowiedzeniu, również prowadzi do wniosków pozytywnych (wyrok Sądu Najwyższego z 29 kwietnia 2009 r., II CSK 614/08). Zastrzeżenie warunku, którego treść wypełniał obowiązek uregulowania przez pozwaną zadłużenia określonego w wypowiedzeniu i pozwalał na uchylenie się od skutków złożonego oświadczenia wypowiadającego umowę kredytową oraz możliwość dalszego kontynuowania umowy na dotychczasowych warunkach, prowadzi do wniosku, że bez zastrzeżenia warunku tej treści, uprawniony i tak złożyłby jednostronne oświadczenie woli o wypowiedzeniu umowy, skoro został on zastrzeżone wyłącznie na korzyść pozwanej. Nie sposób przyjąć, że bez zastrzeżenia możliwości uznania wypowiedzenia umowy za bezskuteczne, w przypadku zapłaty przez pozwaną przeterminowanego zadłużenia w okresie wypowiedzenia, powód nie skorzystałby z wypowiedzenia, które to uprawnienie wynikało z zawartej umowy o oraz przepisów pr. bank.

Mając na względzie, że skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

ke